

ערכאות

Week 3

טור חו"מ כ"ו ג', בית יוסף ג', ד', א'

שו"ע כ"ו ג', ד'

ט"ז שם ג'

רש"ך ח"ב רל"ט

טור ס"ח (וכן עד וכתב אדוני הראש), דרישה 'או פשרות'

ערוך השלחן כ"ב ח'

שו"ת הרשבא

חזו"א

THE
NIGHT SEDER
BAIS MEDRASH
TAILORED TO FIT YOUR SCHEDULE AND YOUR NEEDS

וגזין ממנו דייני גוים. ומנהגו שלנו לעכב שלשה פעמים צדית הכנסת יא*
 ואחר כך ממחרין לו עכ"ל: כתב המרדכי בפרק מרובה (נ"ק סי'
 עד) מלאכי בספר הר"מ (ד' גזין סי' תפקעת) דאין מותר
 להכריח צדי גוים אלא אם כן יתירו לו בית דין או ראשי הקהל
 וכן כתב המיימוני בסוף הלכות
 סנהדרין: [ה] וכתב עוד בעל
 התרומות בשער הנזכר (מ"א סי' ה-ו)
 אפילו דיני חלונות שאינם מקורים
 לנו צמח הזה [ב] אסור
 למסור צדי גוים ומכל מקום אף על
 פי שאין דנין דיני קנסות צבול
 יש לדיינים לענוש ולקנות האדם כפי
 צורך שעתם ולנדותם אם שנו ושלשו
 עכ"ל (ב):

(ג) [ד] ג כתב בעל התרומות ד"ה שחייב עצמו בקנין
 בכך וכך ד"ה עם המלוה לדון בדייני גוים
 וכו'. ז"ל בעל התרומות בשער ס"ב (מ"א סי' ד) יש לזכור לזה שקבל
 על עצמו לדון עם המלוה צדתי גוים אם מועיל לו תנאו וכן נמי
 אם חייב עצמו צמחון אם לא ילך עמו לפניהם מה דין. על זה
 השיב הרב אלפסי ז"ל כן זהו טופסו מה ששאלתם המקבל על עצמו
 בקנין לילך לדון עם בעל דין לשופט של ישמעאל יכול לחזור בו או
 לא ועוד אם קבל על עצמו יב* צדתי שאלם לא ילך לפניהם לדון
 עם בעל דין שיהא עליו לעניים או לצדית הכנסת או לשיעיות או
 לכמות אלו וחזר בו ואמר לא אלק לדיני גוים יש לו רשות להוציא
 ממנו מה שפסק על עצמו. כך ראינו כי זה יכול לחזור ואינו חייב
 ואף אינו ראוי לילך עם בעל דין אל הגוים, ולא מיעיף כי האי
 גזונא דקא עקר מלוה וכדאמר רבי טרפון (גיטין פח:) אלא אפילו
 לדבר הרשות מאן דקנו מיניה במילתא דעבד קנין דברים הוא ואית
 ליה למיהדר (ד' [ד]) אבל אי מקבל עילוייה סהדומא דגוים וקנו מיניה
 לאו דברים בעלמא נינהו כדאמרין (סנהדרין כד.) נאמן עלי אבא נאמן
 עלי אביך אינו יכול לחזור בו שאין לאחר קנין כלום. ולענין ששאלתם
 שאם לא ילך שיהיה עליו להקדש כך וכך ראינו מן הדין שיש לו
 לומר כן ויש על בית דין ולזקני המקום למנוע בעל דין מלתבוע
 בך שדבר אסור הוא ואם נמנע כבר בטל הנדר שהדבר מוכיח שלא
 קבל על עצמו לילך לפני הגוים אלא עם המוצע ואם לא נמנע המוצע
 והנמצע לא הלך עמו לגוים אין בית דין מוציאין ממנו לא לעניים
 ולא להקדש אלא מודיעין אותו כי חל הנדר עליו [ואומרים לו] שעליך
 לתת מדעתך מה שפסקת על עצמך כי זה נדר הוא ונמלא כבוד
 שאם לא יחלל שבת שיתן מנה לעניים שהוא חייב לשומרו ולקיים נדרו
 שאינו [א] עושה לזל שאלו נטל צדתי אסור ובשבעות מותר וכו' [ג] וזה ששנינו צדתי אסור אסור זה ר"ל כמו זה שאמרנו שאם נדר
 צדקה לקיים מצוה חייב צדקה אלא בית דין אין מוציאין ממנו עכ"ל. ונראה שרבינו מפרש מה שכתב אבל אי מקבל עילוייה
 סהדומא דגוים וקנו מיניה וכו' דהיינו לומר דמקבל עליו דיני גוים הוא כמקבל סהדומא דגוים דבין צדתי וכן צדתי אלא אם קנו מידו אין
 לאחר קנין כלום יג*. [בדק הבית] ואינו מוכרח. ומכל מקום מה שכתב שאין בית דין מוציאין ממנו מה שקבל עליו לתת לצדקה אם לא ילך
 לדון עמו לפני גוים גם מה שפירש במתניתין דחומר בנדרים לא משמע לי האי פירושא בפשטא דמתניתין [יד] [עד כאן]:

דרכי משה

(ב) כתב מהרי"ק שורש א' דאין כח לשום דין לתת כח ללכת בערכאות של גוים כל זמן שהנתבע רצה להיות ציית דין ופשוט הוא:

חדושי הגהות

כו [א] סוכה שאני עושה לזל שאני נטל כ"ל:

הגהות והערות

יא* עיין ד"מ לעיל סימן יא אות ג: [ב] עיין סימן א ס"ד:
 יב* בבעל התרומות הנוסח על עצמו "בקנין" בעדים. ולכאורה גירסת
 הבית יוסף יותר נכונה, דאם קבל קנין מפורש על הקנס מדוע חייבו רק מדיו
 נדר, ואפשר דכיון דנתבטל הקנין לגבי ההליכה בפני גוים, ה"ה דנתבטל לגבי
 חיובו לעניים, רצו: [ג] ובשבעות מותר "מפני שאין נשבעים לעבור על
 מצוות" זה ששנינו (כע"ה שם): יג* רצו ליישב דמנא ליה דאם קבל
 דיינותא דגוים דאין הלואה יכול לחזור וכתב דטובר רבינו דכן הוא קבלת
 דיינותא דגוים כשהמלוה יש לו זכות בדיניהם כמו סהדומא, אבל אין זה
 מספיק ואפשר דשאני דיינותא דקא עקר מצוה דאמר רבי טרפון ומיין
 משפטיהם ודיניהם (בני שמואל, וכן הקשה בשו"ת לחם רב סי' פט.) י"ל כיון
 דבאמת אינו ראוי לילך כי אם היכי שאין הב"ד יכולים לפסוק כפי שזוכה
 בדיניהם כמ"ש בסמ"ע (סי' סא סי' יד) וכיון דעל זה מועיל חיובו שהוא

דאומרים לו לקיים נדרו שגדר לשמים אבל לא שמוציאין ממנו ציט (ה) ומכאן אני אומר הואיל וכותבין בשמרי חוב דין צפיה כדי לקיים המנאי שהתנה עם המלוה כיון דליכא קנין שיכול לגבות חובו בין בדיני ישראל בין בדיני האומות גמור אלא קנין דברים וחשיב כאלו התנה בלא קנין ואף על גב דאפילו אם תמלא לומר דחשיב ליה נדר חייב לקיים נדרו שגדר מכל מקום אין שייך בה כפיית בית דין דמצי למימר אהן לעניים דעיר אחרת וממי שארצה אהן. והרב ז"ל לאמר שהוצא לשון בעל התרומות כחז ונראה שרצינו מפרש מה שכתב אבל אי מקבל עליו סהדומא דגוים וקנו מיניה וכו' דהיינו לומר שמקבל עליו דייני גוים הוא כמקבל סהדומא דגוים וכו' עכ"ל ולא ידעתי למה לא פירש כפשוטו דמש"ל עדות אלה גוים והלוה מקבל עליו לדון דייני גוים דהשתא המלוה זוכה דייניהם על ידי עדות הגוים שיעידו דייניהם ואם לא היה לו עדות גוים לא היה זוכה ולא דוקא כפי הא' גוונא אלא הוא הדין דאין לו עדות גוים חוזה דייניהם בדרכי ימוסיהם מה שלא היה זוכה דייני ישראל:

(י) וכתב עוד בתשובה ואם עבר ופסרו לגוי צריך לקבל עליו כפי אונסא דמתיידיד ליה וכו'. נראה מצאנו דדוקא ההזק שגא לו מפני שחנצו הגוי דייניהם והוארך ליקח מלך וכו' או שעבר עליו הגוי הדך והואיל ממנו יותר וכו' והישראל לא היה פושע בכלום כנגד דייני האומות והגוי שחנצו על ידי דברו צפיהם שלא כדת ונפל צרשם בנקם או צמפיהם אי נמי קצבו לו זמן לשלם בנקם כך וכך ועבר הזמן ואיהו הוא דלפסיד אנפשיה ואין חזירו חייב לשלם היוק זה דגרס לעצמו וכך הוא מצאנו בספר התרומות שער ס"ז (פ"א ס"י ו) ע"ש: כתב בשלחן ערוך (ס"ג) המקבל עליו בקנין וכו' עד וחייב ליתן מה שקיבל עליו לעניים ויש מי שאומר שאין בית דין מוציאין ממנו אלא מודיעין אותו שחל הנדר עליו עכ"ל. לכאורה משמע דלסגורא קמא מוציאין ממנו ציט (ה) דין ולא ידעתי מנין לו דפליגי בה. ואולי לפי שהמרדכי בפרק בני העיר (ס"ח פמחה) כתב על שם מהר"ם בתשובה (ד"פ ס"ח פק) נאמר שאמר בתוך קהל ועדה אם אשמוק עוד בקוציא אהן חמשה וזקוקים

גוים כל כי הא' גוונא לא דרשינן לשון הדין ולומר שיכול לתצו צערכאות הגוים משום דעצירה היא וכו' ואם הוא ימסור שטרו לגוי כריך לקבל עליו כל אונסא דמתיליד ללוה אם יעבר עליו הגוי את הדך ויוציא ממנו יותר ממה שהיה הישראל יכול להוציא ממנו כחז אותו השטר וכו' עד סוף סימן והאריך עוד בה בכלל ס"ח סימן (ח) [י"ג] ועיין במהרי"ק שורש (קפ"ח) [קפ"ז]:

על ידי דברו צפיהם שלא כדת ונפל צרשם בנקם או צמפיהם אי נמי קצבו לו זמן לשלם בנקם כך וכך ועבר הזמן ואיהו הוא דלפסיד אנפשיה ואין חזירו חייב לשלם היוק זה דגרס לעצמו וכך הוא מצאנו בספר התרומות שער ס"ז (פ"א ס"י ו) ע"ש: כתב בשלחן ערוך (ס"ג) המקבל עליו בקנין וכו' עד וחייב ליתן מה שקיבל עליו לעניים ויש מי שאומר שאין בית דין מוציאין ממנו אלא מודיעין אותו שחל הנדר עליו עכ"ל. לכאורה משמע דלסגורא קמא מוציאין ממנו ציט (ה) דין ולא ידעתי מנין לו דפליגי בה. ואולי לפי שהמרדכי בפרק בני העיר (ס"ח פמחה) כתב על שם מהר"ם בתשובה (ד"פ ס"ח פק) נאמר שאמר בתוך קהל ועדה אם אשמוק עוד בקוציא אהן חמשה וזקוקים

גוים כל כי הא' גוונא לא דרשינן לשון הדין ולומר שיכול לתצו צערכאות הגוים משום דעצירה היא וכו' ואם הוא ימסור שטרו לגוי כריך לקבל עליו כל אונסא דמתיליד ללוה אם יעבר עליו הגוי את הדך ויוציא ממנו יותר ממה שהיה הישראל יכול להוציא ממנו כחז אותו השטר וכו' עד סוף סימן והאריך עוד בה בכלל ס"ח סימן (ח) [י"ג] ועיין במהרי"ק שורש (קפ"ח) [קפ"ז]:

דרכי משה

(ב*) וכן פסק בתרומת הדשן סימן ד"ש:

חדושי הגהות

[כ] וי"ל זה הך ראשי מיטות ע"כ שכתב בטור אינו ר"ל עד כאן כללו הוא מדברי בעל התרומות אלא ר"ל על כרחו (מהר"א ששון (ס"ח) [יז] ועיין ב"ח ונכתם הגדולה (הגרי"א פ"ח):

הגהות והערות

טז] עיין אור זרוע (רי"ב ב"ק ס"י ג-ד) דנראה דעתו להיפך מדעת רבינו, דאם התובע והנתבע קבלו עליהם דייני גוים מרצונם ודנו אותם כדין ישראל דייניהם דין, דאע"ג דעברו אלפניהם כו' אעפ"כ הואיל וישנם בתורת דיינים כדאיתא בסנהדרין (נו ע"א) דנצטוו על הדין, דייניהם דין בדיעבד. ומשמע דוקא אם דנו אותם כדין ישראל, אבל אם דנו אותם כדיניהם אין דייניהם דין, וצ"ע: טז*] לבאורה איתא כאן חיסור לשון, ראה לשון בכה"ת בב"י לעיל ס"ג:

לדקה והוא אומר שכן למקום שהוא חפץ והשיב שכופין אותו שיתנס
בעירו עיי"ש משמע ליה להרצ ב"י דחולק הוא אצל המדומות שפסק
כאן שאין צד דין מוילין ממנו. ועוד אפשר לומר דבעל המדומות
מודה למהר"ם דנאומר בתוך הקהל אם אשמוק עוד אתן ללדקה כך
וכך דמסתמא היטה דעמו ללדקה
דקהל שהוא נודר צנייהם ולא מצי
אמר שכן חוץ לעיר מקום שהוא
חפץ אצל במקל עליו סתם כנגד
חזירו אם לא אעשה לך כך וכך אתן
לעניים כך וכך אין מוילין ממנו צד
דין דמצי אמר אתן לעניים שאני
חפץ חוץ לעיר ומהר"ם נמי מודה
בכך כיון שלא היה הנדר בתוך
הקהל כאן ומה שכתב הרב כאן יש
מי שאומר וכו' אינו צד לומר דליכא

רשאי לתובעו שם כל זמן שהוא ציית דינא ולא
דיין ישראל רשאי לדונו בדיני האומות ואפילו
אם יש על המלוה שטר חוב לגוי אינו יכול
למסור לו זה השטר שכתוב בו שיכול לתובעו
בדיני האומות כדי שלא יתבענו הגוי בדיני
האומות ואם עבר ומסרו לגוי צריך לקבל עליו
כל אונסא דמתייליד ליה (ה) ואם יעביר עליו
הגוי הדרך ויוציא ממנו יותר ממה שהישראל
יכול להוציא ממנו בדיני ישראל באותו שטר

כאן שמי סברות אלא דלפי מה שכתב מחילה המקבל עליו צניין וכו'
עד חייב לימן מה שקיבל עליו לעניים הוא דבר פשוט לא יעלה על
הדעת שימלוק אדם על זה כתב בסתם אצל מה שכתב אח"כ שאין
צד דין מוילין ממנו וכו' הוא חידוש דין אפשר שיש מי שחולק
על זה כתב בלשון יש מי שאומר להודיע שדברי יחיד הם ודרך
הרב זה בשלמן ערוך הוא ידוע בהרבה מקומות בספרו כב:

[ג] מחקה את הגוים והוה שהזכירה המורה לפנייה ולא לפני גוים ואף על פי ששניהם רוצים בכך והוא דבר שבממון שלא היטה מורה
את העם שהוא לנחלה לו על רגום שיקרו חוקות הגוים ודיניהם ולא בג אפילו לעמוד לפנייה לדין אפילו דבר שדיניהם בדיני ישראל
והמציא ראה לזה מגמלי דערפא טועה דכחמה מן הדין היה לגבות ממלטלי דמייה ואפילו מגלמא דלחכפיה אלא ששמו רבן שאין
סמיכת האשה עליהם משום שגביהה לזמן מרובה כדן ובערפא שכל עסקיהם בגמלים סמיכתה עליהם אצל ללמוד מזה לליך דדרכי הגוים
ומשפטיהם חס ושלום לעם קדוש לנהוג ככה וכל שכן אם עמה יוסיפו לחטוא לעקור נחלה הסומך על משענת קנה הרצון הזה ועושה
אלה מפיל חומות המורה ועוקר שרש וענף והמורה מידו חנקש ואומר אני שכל הסומך זה לומר שמוחר משום דינא דמלכותא טועה
וגוף הוא כהן ואפילו גולה ישיב רשע מקרי כדאיתא בפרק הכונס (ב"ק ס:) וכלל עוקר כל דיני המורה השלימה ומה לנו לספרי הקודש
המקודשים שחברו לנו רבי ואחריו רבינא ורבי אשי ילמדו את צנייהם דיני הגוים ויצנו להם צמות טולאות צדית מדרכי הגוים חלילה לא
מהא חזא דישאל חס ושלום שמה מחגור המורה שק עליהם עכ"ל כדן ועיין בתשובות מהר"ק שורש (קפ"ח) [קפ"ו] ושורש א' ושורש
(ט') [ח'] ובהריצ"ש סימן קע"ט: בתב הרש"ז"א במשנה (מ"ג ס' קט) לענין דינא דמלכותא דינא דע שלא אמרו אלא במציא דליכא
הורמנא דמלכא ודבריהם שהם מדיני המלכות כי כמו שיש לנו משפטי מלוכה כמו שאמר שמואל לישראל (ש"א ח י"א) כך נשאר
האומות דיינים ידועים יש למלכות ועליהם אמרו דדיניהם דין אצל דיינים שדנים בערכאות אין אלו משפטי המלוכה אלא הערכאות דין
לעצמם כמו שימלאו בספרי הדיינים כדן שאם אי אמה אומר כן בטלת חס ושלום דיני ישראל עכ"ל. עיין במהר"ק סימן ס"ו וקפ"א

א(ב) ישראל שהולך את חזירו לפני הערכאות ויציב לאותו שהולך
את חזירו וכשראה כן חזר ותבעו דיני ישראל היה ראו לומר
שאין נזקקין לו אם זוכה דיני ישראל יט וגדולה מזו משמע
במהר"ק שורש (קפ"ח) [קפ"ו] נשם רצו יחזק צד פרץ אצל לא
משמע הכי צהוא עובדא שהביא
המרדכי בסוף קמא (ס' קנה)
ומשנות מיומיות בספר נזקין סימן
(י"ד) [ט"ו] מרבי יואל ורבי
אפרים (ג): [ו] גוי שיש לו
שטר חוב על ישראל ומסרו הגוי
לישראל אמר אינו יכול לתבעו
דיניהם וכינז דין אותו עיין
בתשובות הראש"ש כלל י"ח סימן
א' (ד): [ז] בתב הרש"ז"א (ש"ח)
ס"ו ס' רנד) ששאל על אחד שמתה

בתו ותבע את חתנו בערכאות הגוים שיחזיר לו כל הנדוניא בטענה
שאף על פי שדיני ישראל הבעל יורש את אשתו (ב"ב קט) כיון שהכל
יודעים שהם הולכים דיני הגוים הרי כל הנושא אשה שם כאלו התנה
כן וכמו שאמרו (כחוטא ס:) גמלי דערפא אשה גוצה פורנא מהן
לפי שסומכת עליהם והשיב כל דבר שבממון חנאו קיים (כחוטא טו)
ובאמת אמרו (ירושלמי כחוטא פ"ט ה"א) שמתנין בבענין זה אצל לנהוג
כן מפני שהוא משפט הגוים באמת נראה לי דאסור לפי שהוא

[ג] מחקה את הגוים והוה שהזכירה המורה לפנייה ולא לפני גוים ואף על פי ששניהם רוצים בכך והוא דבר שבממון שלא היטה מורה
את העם שהוא לנחלה לו על רגום שיקרו חוקות הגוים ודיניהם ולא בג אפילו לעמוד לפנייה לדין אפילו דבר שדיניהם בדיני ישראל
והמציא ראה לזה מגמלי דערפא טועה דכחמה מן הדין היה לגבות ממלטלי דמייה ואפילו מגלמא דלחכפיה אלא ששמו רבן שאין
סמיכת האשה עליהם משום שגביהה לזמן מרובה כדן ובערפא שכל עסקיהם בגמלים סמיכתה עליהם אצל ללמוד מזה לליך דדרכי הגוים
ומשפטיהם חס ושלום לעם קדוש לנהוג ככה וכל שכן אם עמה יוסיפו לחטוא לעקור נחלה הסומך על משענת קנה הרצון הזה ועושה
אלה מפיל חומות המורה ועוקר שרש וענף והמורה מידו חנקש ואומר אני שכל הסומך זה לומר שמוחר משום דינא דמלכותא טועה
וגוף הוא כהן ואפילו גולה ישיב רשע מקרי כדאיתא בפרק הכונס (ב"ק ס:) וכלל עוקר כל דיני המורה השלימה ומה לנו לספרי הקודש
המקודשים שחברו לנו רבי ואחריו רבינא ורבי אשי ילמדו את צנייהם דיני הגוים ויצנו להם צמות טולאות צדית מדרכי הגוים חלילה לא
מהא חזא דישאל חס ושלום שמה מחגור המורה שק עליהם עכ"ל כדן ועיין בתשובות מהר"ק שורש (קפ"ח) [קפ"ו] ושורש א' ושורש
(ט') [ח'] ובהריצ"ש סימן קע"ט: בתב הרש"ז"א במשנה (מ"ג ס' קט) לענין דינא דמלכותא דינא דע שלא אמרו אלא במציא דליכא
הורמנא דמלכא ודבריהם שהם מדיני המלכות כי כמו שיש לנו משפטי מלוכה כמו שאמר שמואל לישראל (ש"א ח י"א) כך נשאר
האומות דיינים ידועים יש למלכות ועליהם אמרו דדיניהם דין אצל דיינים שדנים בערכאות אין אלו משפטי המלוכה אלא הערכאות דין
לעצמם כמו שימלאו בספרי הדיינים כדן שאם אי אמה אומר כן בטלת חס ושלום דיני ישראל עכ"ל. עיין במהר"ק סימן ס"ו וקפ"א

דרכי משה

(ג) ועיין לקמן סימן שפ"ח (דמה"א ס"א) כתבתי דברי המרדכי.
(והמדקדק כן בתשובת המרדכי יראה שאינה שייכה לכאן כלל כי התם
מסרו זה את זה ולכן פסקו להם בדין ישראל אבל לענין הדין אפשר
לעולם דאין נזקקין וכדברי מהר"ק כנ"ל). וז"ל מהר"ם מריבווק
בנימוקיו (שורית מהר"י וייל עמ' קצו) ועל דבר ההכאות אם הפסיד
המכה בדיני גוים אז אין להענישו טפי דבתרי קטלא לא קטלינן ליה
ואם לא הפסיד על ידי קבלתו אז יעשה לו דין עכ"ל: (ד) וכתב

חדושי הגהות

[ג] מחקה מלשון חוק כלומר שהוא מחזק את חוקים:

הגהות והערות

ס"ו והגהות והערות אות עח, וצ"ע: כהן לשון הרשב"א וגזול הוא
"וגזלה ישיב וחס ליה" דאפילו גולה ישיב וכו': כדן עיין שורית ריב"ש
סימן גב דנראה שחולק על הרשב"א, וכן נראה מדברי הבי"ש שלא הביא דברי
הריב"ש לא כאן ולא בסימן רמח. וצ"ע על הרמ"א שהביא דברי הריב"ש
בסימן רמח סעיף א ותשובת הרשב"א בסימן שטס ס"א, ועיי"ש בסמ"ע ס"ק
כ (כנה"ג הגב"י אות כ). ועיין נתיבות המשפט סימן רמח ס"ק ג, שורית
מהר"ם ח"מ סימן ו חתם סופר ח"מ סימן קמב ר"ש איגר ח"מ סימן טז
ואולם המשפט על דברי הסמ"ע כאן ס"ק יא: כדן ובתשובה ח"ו סימן
רנד (הנ"ל לעיל מח"ו ז) מבואר דאפילו כשהמלך רוצה שידנו בארצו חכמי
הגוים ע"פ הספרים שנתחברו להם לא אמרינן דינא דמלכותא דינא, אולם
בשורית רשב"י סימן סא ד"ה ואלו בא"ד משמע דהוי דינא בכה"ג. ועיין
חזו"א ב"ק סימן י ס"ק ט מ"ש בבאור דעת הרשב"א. ועיין סמ"ע סימן שטס
ס"ק בא ש"ך סימן עג ס"ק לט והגהות אמרי ברוך שם:

יטן וכן נתבע שטירב לבא לב"ד והתובע תבעו בערכאות זכה בדיניהם וחזר
הנתבע ותבע לתובע בדיני ישראל אין נזקקים לו וכן פסק מהר"ל בתשובה
(יש"ש גיטין ס' כב בא"ד). ועי"ש שורית מהרש"ם ח"א סימן פט: כן קפט
זה ליתא בבתי"ר ד"מ, ובכתי" ק נמצא וסומן למחיקה, והדברים מוכיחים
שהקטע לא שייך לדרכי משה, שהרי בהגהות השו"ע (ס"א) הביא דעת
המרדכי שחולק על המהר"ק עיי"ש, וכןראה שהקטע הוא הגהה של הדרישה
ופרישה, ראה סמ"ע ס"ק ו, עיי"ש. ולכן הקפנו קטע זה בסוגריים: כן ג
כאן איכא בגדפס ד"ה חדש ובטלנוהו ע"פ לוח הטעיות שנדפס בסוף דפוס
שכתב שם שהכל דיבור אחד: כבן עיין ברכי יוסף סימן טז ס"ק ג.
ואפשר לומר דלכן כ"כ כיון שבבדק הבית לעיל סוף ס"ג הקשה ע"ז:
כגן ברשב"א ולא "עוד אלא" אפילו: כדן וכן כתב ברין נדרים סה ע"ב
ד"ה ומדאמרין, ומדבריהם חזינו לכאורה דהלכה דמינה ואפילו מגלמא כו'
היא מדין שעבר ולא מדין מצוה דפריעת בעל חוב, ועיין לקמן סימן מט

כז (א) אסור לקצץ הדיין וכו'. נפרק ארבע מיתות (דף ס"ו). כז (ב) (א) אסור לקצץ הדיין והמקצץ עובר בלאו שנאמר אסיקנא דאפילו לרבי עקיבא דהאי אלהים קודש הוא והוא אזהרה למצדד את השם יליף נמי דין מדלא כתיב לא תקל אלא כתיב לא תקלל שתי קללות נמשמע ואלהים נמי שתי לשונות יש זו הילכך לא תקלל דרשינן אחרונייהו: ומה שכתב וכו' המקצץ אחד מישראל עובר בלאו שנאמר לא תקצץ חרש. הכי איתא סוף פרק שבעה העדות (לו). אלא דהמקספות לשם (ד"ה מקלל) כתיב דמחרש ומאביו אמת אלא שלא חש כחן להאריך עכ"ל. ורמזים לומר דמחרש למודיה לא אחי צננין אז דאיכא למיפרך שכן חרישמו גרמה לו ומאביו למודיה לא אחי שכן הוקש כבודו לכבוד המקום אבל צמה הנד אחי שפיר דליכא למיפרך מה להנדה השוה שכן משונים כדפריך נפרק ארבע מיתות על דין וחרש ונשיא דאביו אינו משונה עכ"ל. ואיכא למידק אמה שכתב רבינו דנפקא לן מחרש ופרט לן מחרש להשמיענו שאף על פי שאינו שומע וכו' שזה היפך הגמרא (סנהדרין טז) דקאמר שכן חרישמו גרמה לו וכן יש להקשות אדברי הרמב"ם שממנו לקח רבינו לשון זה שכתב כאן. וי"ל דהרמב"ם ורבינו קשיא להו דלפי האמת דנפקא לן מחרש ואביו דמקלל חזירו בלאו אם כן למה פרט לן מחרש לכבוד קרא סתם לא תקלל רעך ולא נזכר ללמוד מאביו ומיירו דאם כן הוה

אמינא דהמקלל חרש אינו בלאו משום שאין לו זכר כיון שאינו שומע לכן כתב חרש ללמד דאפילו חרש וכל שכן שאינו חרש אלא דהשמיא דכתיב חרש ואיכא למימר איפכא דמה לחרש דחרישמו גרמה לו איננו ריב נמי אביו דאיתא ליה חזירו צמה הנד: כתב הרמב"ם (פכ"ו ה"ג) שהמקלל אחד מישראל לוקה אחת ואם דין לוקה שמים ואם קלל נשיא לוקה שלש וכן נשיא שקלל אביו חייב ג' משום ארבעה שמוות שלשה של כל אדם ואחד משום האב ד' עכ"ל ורבינו לא כתב משום דאין דנין מלקות בזמן הזה ולא צא רבינו כי אם להורות דאסור לקלל ושעובר בלאו. אלא דמכל מקום קשה לאיזה צורך כתב רבינו (פ"ו) דכל אלו אין חייב מלקות עד שימרו צ' נפשי עדים וכו' דמאי נפקא מיניה בזמן הזה דאפילו החרו צ' לא מלקינן ליה ד*. וי"ל דעיקרו לא אמת אלא לאורוי דאסורא מיהא איכא אף על פי שאינו לוקה דלא

סימן כז

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] המקלל דין או אחד מישראל אפילו קלל את הישן חייב: [ב] המקלל את המת פטור: [ג] המקלל עצמו חייב: [ד] אינו חייב עד שיקלל בשם או בכינוי: [ה] המקלל בכל לשון חייב: [ו] אם אמר ארור הוי קללה: [ז] המחרף את חבירו מה עונשו: [ח] המקלל את חבירו והלה מחל לו: [ט] מי שנחתחייב גידוי מפני שהפקיר בבית דין ורצו בית דין למחול על כבודם:

(א) אסור לקלל הדיין ב' והמקללו עובר בלאו שנאמר אלהים לא תקלל. וכן המקלל כל אחד מישראל עובר בלאו שנאמר לא תקלל חרש ה' ופרט לן בחרש להשמיענו שאף על פי שאינו שומע ואינו מצטער וכל שכן השומע שהוא מצטער ה' בקללתו לוקין עליו. כתב הרמב"ם ז"ל המקלל את הישן חייב כי לא גרע מחרש: (ב) המקלל את המת פטור: (ג) המקלל עצמו חייב שנאמר השמר לך ושמור נפשך מאד: (ד) ואינו חייב בכל אלו עד שיקלל בשם או באחד מהכנויים: (ה) וכיון שמקלל בכנוי חייב אם כן המקלל בכל לשון חייב שהשמות שקוראין הגוים להקדוש

(ג) (א) ואפילו המקצץ עצמו חייב שנאמר (דברים ד ט) השמר לך ושמור נפשך מאד. משנה בסוף פרק שבעה העדות (לה). ח: (ד) ואינו חייב בכל אלו עד שיקצץ בשם או באחד מן הכנויים. כ"כ הרמב"ם נפכ"ו מהלכות סנהדרין (ה"ג) וטעמו מדתן בסוף פרק שבעה העדות (טז) המקלל ענמו וחזירו ככולן פירוש בכל הכנויים עובר בלאו חטעה ומשמע דכל שאינו בשם או בכינוי אינו עובר בלאו חטעה ומיניה ילפינן לדין. והראב"ד כתב על דברי הרמב"ם אמר אברהם אינו לוקה אלא בשם המיוחד: (ה) ומ"ש וכיון שמקצץ בכנוי חייב אם כן המקצץ בכל לשון חייב שהשמות שהגוים קוראין בהם להקדוש ברוך הוא הם בכלל הכנויים. כ"כ הרמב"ם נפכ"ו מהלכות סנהדרין (טז):

הגהות והערות

דהחרש נותן צרתו אל לבו ומיצר על שפלותו, אי"כ י"ל דוקא במי שמצטער ע"ז, לאפוקי קטן שאינו נכלם. אמנם קשה אי"כ מקלל שלא בפניו פטור, ופשיטא שחייב דלא גרע מחרש, וא"כ הוא הדין קטן שאינו נכלם כר. ומ"ש הב"י דיליף מבטות תמוה, דהא מקלל עצמו עובר בלאו אף דמותו לבייש את עצמו כר: וצ"גירסת הסוד נראה דבכל קטן ואפילו כל שהוא חייב על קללתו, וי"ל בעטן קודם שלשים יום ולא ידענו אם כלו לו חרשי או פטור על קללתו דומיא דיוצא להורג משום דבעינן במקומם שבעמך וליתא, עיין סנהדרין פה ע"א, או אפשר כיון דחי אח"כ איגלאי למפרע והוא מקוים, ומ"מ י"ל בקללו ואכלו ארי, עיין שבת קלו ע"א (ע"פ קנשת) תשובה מיראה להגאון האדרי"ת י"ם תרסו עמ' מ-מג, ועיי"ש: ח' עיין ספר המצוות לרס"ג בביאור הגר"פ פערלא לית מז-מח:

[כח] בש"ע סעיף ד כתב המחבר דחייב לשלם לו כל מה שהפסידו יותר, ואף שלא קבל עליו כל אונסא דמתייליד, ועיין שער משפט ס"ק ב:

כז א' עיין בני שמואל וחדושי רבינו העשיל: ב' עיין תומים ס"ק ב דהיינו הסמך, אבל שאינו סמך לא, ועיי"ש שהסביר לשון הסוד: ג' כתב "חייב" ולא "לוקה", ועיין אור שמח: ד' עיין לח"מ הלכות ממרים פ"ה ה"ד: ד* י"ל מדוע לא תירץ כבטימן שלח ס"ח דנפ"מ ללוקה ואינו משלם: ה' עיין כס"מ הלכות ממרים פ"ה ה"ד: ו' תיבות "וכל שכן השומע שהוא מצטער" ליתא ברוב כתיב, וכן ברמב"ם ליתא: ז' לפיכך ברמב"ם הנוסח ויראה לי שהמקלל כר. וק"ל מאי רבותא והיכן מצונו דחרש עדיף מקטן דבעינן לחרש והוא הדין קטן. ותו ק"ל מ"ש קטן "הנכלם" דמאי שנא דוקא נכלם הרי בכל אופן לא גרע מחרש. אך לפי מ"ש רש"י סנהדרין סו ע"א באומללים שבעמך כר

בשער ס"ז [ח"א סימן ג'] דאין מחירין לו לילך צפני גוים אל"כ אין יכולין להוליא מידו ע"י אדרכתא ע"ש [קש"כ], וכחנתי לשונו דכרישה. ועיין דמ"מ [סעיף ה'] ובמ"מ ע"ל סוף סימן י"א [סק"י] מ"ש בענין הקובצין ג"פ לבטל התפלה באזה יום ובאזה יום הכנסת קובצין, ע"ש: [ו] וזה העיד שזה חייב בו. כתב רב שרירא ז"ל, מי שחייטבו כחזו או צפקדון ואינס יכולים להוליא מידו, ויש צייקן מקום צי דואר של גוים שאינו לוקח שוחד ומקבל עדות מישראל, יש רשות לוקחים שאין מקבלין עדות מישראל מפני שאין נאמנין בעיניהן, יש רשות לוקחים ותלמידים שילכו לפני השופט כו' [קש"כ]. [הג"ה] ונלפע"ד דודאי גם רב שרירא ס"ל אפילו צלוקח שוחד אם הגוי מקבל העדות מעידין לפניו, רק שכתב אם אינו לוקח שוחד, כלומר דאילו לוקח שוחד לא יקבל עדותו ולא יעשו עדותו פירות. ובאמת אם מקבל עדות אין חילוק אם הוא צעל שוחד או לא כיון שהמה יודעין באמת שהוא חייב והלכך לא כתב מור"ם דענין שלא יקבל שוחד ובה נמלקה תמיהה הסמ"ע [סק"ט] ע"ש וק"ל. [סעיף ג'] ה' המקב"ל ע"דו בקנין לידון בו. עיין בתשובה מהר"אן ששון סי' ס"ז ובתשובה נחמס עור"י סי' נ"א ועי' ד"ש פ"ח דצ"ק

הגה (י) ויש רשות לצית דין לילך לפני גוים (י) ולהעיד שזה חייב לזה, 'וכל זה דוקא כשאנו רוצה להיות ציית דין אבל בלא הכי אסור לצית דין להרשות לדון לפני גוים. ג' (י) המקב"ל עליו בקנין לידון עם חבריו לפני הגוים (א) אינו כלום ואסור לידון בפניהם ואם קבל עליו שאם לא ילך לידון בפניהם יהיה עליו כך וכך לענינים אסור לילך לדין עמו לפני גוים ציינים ומקורות (ט) בעל הפרומות שער סי' חלק א' סימן ג' בשם רב שרירא גאון. ד"מ א'. (י) מהר"ק שורש א'. ד"מ א'.

ה' (י) המקב"ל עליו בקנין לידון עם חבריו לפני הגוים (א) אינו כלום ואסור לידון בפניהם ואם קבל עליו שאם לא ילך לידון בפניהם יהיה עליו כך וכך לענינים אסור לילך לדין עמו לפני גוים ציינים ומקורות (ט) בעל הפרומות שער סי' חלק א' סימן ג' בשם רב שרירא גאון. ד"מ א'. (י) מהר"ק שורש א'. ד"מ א'.

תומים טק"ג

סעיף ג' י' המקב"ל ע"דו בקנין לידון בו. דוקא לדון קאמר וכו', אבל לעדות מועיל הקבלה לכו"ע וכמ"ס צמ"ח כ"ז סעיף ז' [סקט"ו] ועיין פרישה: [א] אינו בלוי ואסור בו. עיין בתשובה הרא"ש [כלל י"ח סימן ד', קש"כ] והטור [סעיף ו'] הצי"ל שכתב ז"ל, ואף על פי שכתב בשטר לדון צדיקי האומות, אין בכלל זה שלא ישמע, שאין הכוונה בזה אלא שאם הוא אלס ולא ציית דינא דשראל שיכריחוהו דין העכו"ם, אבל לא שיעבור על ד"מ בו. ומשמע מזה, דהיינו דוקא כל שכתב סתם שידון צדיקי הגוים, ומטעם שכתב, דלא אמרין דלא היטה כוונתו לעבור על ד"מ, אבל אם כתב צפירות בשטר שמתחייב

מור"י זהב

סימן בו שו"ע ס"ב בהג"ה. ולהעיד שזה חייב בו. בסה"ת מבואר שם דוקא שידוע שאינם מקבלין שוחד. ס"ג. לפני גוים אינו כלום כו'. תמהני על פה קדוש בעל הסמ"ע במ"ש בזה [סק"א] דמשמע מתשובת הרא"ש שאם כתב בפירוש שמחייב נפשו לדון בפני עכו"ם חייב לדון בפניהם, והא כתב בהדיא בכלל (ס"ג דין י"ג) [י"ח סי' ד'] וכיוצא בזה דנתי על מה שנהגו לכתוב בשטרות בין בדין ישראל בין בדין אומות,

ביאור הגר"א

ו. ויש רשות. צ"ק ק"ד א' ולא אמרן אלא חד כו' וחד נמי לא אמרן כו' *וכ"ס לשראל: ז. וכ"ז דוקא בו. כ"ל נסעיף א': (ליקוט) וכ"ז דוקא בו. דהטעם דמותר כמ"ס ספ"ס דצ"ק [צ"ב ע"ב] קרי' כו' (ע"כ): סעיף ג'. ה' המקב"ל עליו. לא מיעיף צה"ג שהוא אסור, אלא אפילו לדבר רשות קנין צדיקים הוא, וכמ"ס צפ"ק דצ"ז ג' א': ט. ואם קבל בו וחייב. נדרים ט"ז א' חומר נדרים כו' סוכה שאני עושה כו' נדרים אסור, וכתב הר"ף בתשובה [עיין באה"ג אות ח'] דר"ל דאם קיבל עליו לנזקת

ע"י הערות הרמ"ג

באר הגולה

ז. וכתב [שם] שמתרין צו תמילה התראה מפורסמת, וכתב עוד שם אפילו נגזל גוי וגזלן ישראל מעידים אלא השופט וכו'. ה. טור בשם בעל הפרומות בשער ס"ז שלמד כן מדברי הר"ף [מובא בב"י ואינו נמצא בשו"ת הר"ף]. וראה בתשובות הגאונים סימן ת"א קיצור התשובות, כמ"ס הכ"ס שאעפ"י שלא נמצא כך בספרי צה"מ שצידנו אין זה מן המימה שחזר מן הספר.

אם עושה זה המצוה, חל עליו אסור הנדר ומייב לנזקה:

באר היטב

ס"ס י"א בענין הקובצין ג"פ לבטל התפלה באזה יום ובאזה צה"כ קובצין ע"ש. סמ"ע [סק"י]: ד. ולהעיד. כתב הסמ"ע [סק"ט] דהרמ"א הוליא דין זה מדברי רב שרירא, ושם מנוסח נדלא שלרץ שלא יאסר העובד כוכבים לוקח שוחד ומקבל עדות מישראל כו', וא"כ צ"ע למה סתם מור"ם בהג"ה ולא כתב שבענין שלא יאסר לוקח שוחד, ע"כ. [וה"פ] [סק"י] מיך דודאי גם ר"ש ס"ל אפילו צלוקח שוחד אם מקבל עדות ישראל מעידין לפניו, ולא כתב דאילו לוקח שוחד, רק להורות דאם מקבל שוחד או אין נ"מ בעדותו דהוא לא יקבל העדות, ובאמת אם מקבל עדות אין חילוק בין לוקח שוחד או לא, כיון שידועין צבירור שזה חייב, והלכך לא כתב מור"ם כלום, עכ"ל: סעיף ג'. ה. ואסור. בתשובה הרא"ש כתב ואע"פ שכתב בשטר לדון צדיקי העובדי כוכבים, אין הכוונה בזה אלא שאם הוא אלס ולא ציית דינא

פתחי תשובה

ולהתרות בלוה על היזק דאפשר להגיע לו מלבד חובו, ואם לא ישיגה והמלוה תובע את שלו והמה תובעים הקנס, אין ללוה על המלוה שום תרעומות, משא"כ בלי רשות ב"ד ודאי לא מהני תנאו, אפי' נכתב בפירוש שתיקף שיעכב יורשה זה להגיד הקנס להשררה ולא יהיה לו דין מסור לאנס, כל זה לא יועיל למלוה לתבוע אותו בערכאות של עכו"ם או להגיד להשררה מהקנס לכד, ואפי' נימא דמ"ש שלא יהיה לו דין מסור לאנס כאילו התנה ע"מ לפטור, כמו גבי קרע את כסותי ע"מ לפטור [בס"י] ש"פ ס"א], מ"מ יש לחלק, דהתם אחר דאין הנאה להאומר ודאי פטר ליה בלב שלם, דאל"כ למה א"ל, משא"כ כאן כו'. ע"ש עוד: ב. לב"ד לילך. כתב בס' בריי [אות ו'] וז"ל, כ"כ בעה"ת [שער סי' אה"ג] בשם רב שרירא יש רשות לוקחים ותלמידים שילכו בו, וראיתי להרב מקור ברוך סי' מ"ב ולמהר"א ששון שם בס' נ"ב, שכתבו דמה שהוצרך הגאון לומר שילכו החכמים והוקנים ולא שאר עמא דארעא, הוא מפני תיקון העולם, שאם נתייר להם להעיד ילמדו גם הם ויבואו לפניהם על כל דיניהם אפי' בלא רשות ב"ד. ועוד האריך בזה בס' מ"ב, דדוקא לחכמים ותלמידים הותר, ודימה זה למ"ש הרמב"ם [פ"ב מהל' שבת ה"ג] בחילול שבת לחולה שיהיה ע"י גדולי ישראל וחכמיהם כו', ע"כ, ונעלם מהם מ"ש הרב העיטור בסוף אות בירורין [ב' ע"ג] כו' דמבואר דלאו דוקא הוא, עכ"ל. ולע"ד נראה לכאורה דמ"ש רב שרירא יש רשות לוקחים ותלמידים הוא לרבותא, דאפי' להם הותר דבר זה, דלא נימא אדם חשוב שאני, כעין מ"ש חז"ל בכתובות דף נ"ב ע"ב ודף פ"ה ע"ב: ג. ולהעיד שזה חייב. עיין בה"ט [סק"ד]. ובגליון שו"ע דהג' רע"א וצ"ל נכתב בצדו, עיין במהריב"ל ח"ג סי' מ"ח. ועיין בתשובת ח"ס חחר"מ סי' ג' שכתב, דנ"ל כוונת רב שרירא במ"ש שצריך שהערכאות של עכו"ם לא יקבלו שוחד, היינו לפי מה דקיי"ל אין ת"ח מתחייב להעיד לפני ב"ד דוטר מיניה, כמ"ש בס' כ"ח ס"ה, ועיין ס"ס רס"ג אי ת"ח רשאי למחול על כבודו ולזלול בעצמו במקום שאינו חייב, והנהו ס"ד בב"ד של ערכאות של

חידושי רעק"א

ס"ב בש"ך אות ד'. כתב רב שרירא. נ"ב. עיין תשובה מהריב"ל ח"ג סי' מ"ח, ובתשובה מקור ציון סי' נ"ב:

חידושי חתם סופר

סימן כו ש"ך ס"ק ד'. רב שרירא. נ"ב. עיין תשובה מ"מ מו"מ סי' ג':

סימן ס"ה מדינים אלו ועין בתשובת ר' משה אלשיך סי' ט"ו וסי' (פ"ו) מכ"י [כ"ו] ונת"ה סי' ד"ש [קש"ב]: ה' ויש מי שאומר שאין בית דין מוציאין מידו. כמב' הסמ"ע [סק"ג] ולא מנאמי מי שחולק ע"ו. ועין נצדק הבית [סעיף ד'] שחולק ע"ו וכמב' על הטור [סעיף ה'] מה שכתב שאין ב"ד מוציאין ממנו מה שקיבלו עליו לתת לזדקתו אם לא ילך לדון עמו לפני גויים, גם מה שפירש בנתיבות דחומר גדרים, לא משמע לי הלא פרוש, עכ"ל, ועין ב"ס [סעיף ד']:

בכתיב ש"ד: עין משפט רמ"א סי' ק"ט דף קק ע"ג וסוף הס"ש.

י"ח ויחייב ליתן מה שקיבל עליו לעניים ויש מי שאומר שאין בית דין מוציאין ממנו אלא מודיעין אותו שחל הנדר עליו.

ד' כשטר שכתוב שיוכל לתבעו בדיני האומות אינו רשאי לתבעו בפניהם לראם מסר השטר לגוי שיתבענו בדיניהם חייב לשלם לו כל מה שהפסיד יותר ממה שהוא חייב בדיני ישראל.

הגה וכל זה שיוכל לכופו דין ישראל אצל אס' הלוי אס' מותר למכרו לגוי ווע"ל סוף סימן שס"ט (א) מדין גוי המוכר שטר חוב לישראל על ישראל אחר אס' דן הוא דין גוי.

צינים ומקורות (א) טור ס"ו בשם בעל התרומות שער ס"ב ח"א סי' ד'. (ב) רמב"ם בתשובת סימן י"ד ב"י סימן ס"ו מחודש י"ח. ד"מ ו'. (ג) הרא"ש בתשובה כלל י"ח סימן א'. ד"מ ו'. 5. במהדורת הש"ך: למסרו.

מוציאין ממנו, וגם ד"מ לא הביא כאן שום דעה שחולקת ע"ו. ואפשר לומר שזה תלוי במה שאמרנו [חולין ק"י ע"ב] שכל מלווה עשה שמתן שכרה גדלה אין ב"ד מוחריץ עליה, שפירשו הרמב"ן [ש"ר הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סי' פ"ח] שאין ב"ד עושין עליה, אצל אס' ילנה הב"ד יכולין להוציא מידו בע"כ, וכמ"ס לקמן בסימן (ל"ז) [צ"י סעיף ט"ז] וק"ו [סעיף א'] וצו"ד ר"ס ר"מ ע"ש, וכ"ש בה שקיבל עליו בתורת נדר. והיוסר נראה לומר דרך המחבר לכונן כן אף שאין בו פלוגתא, וכמו שכתבתי לעיל בסימן י"ז ס"ב [סק"ח] ע"ש: סעיף ד' י"ח וע"כ פ"ס שם בדין גוי ב"ד. וכן שם מדין הנושא אשה במקום שדין דייני עכו"ם:

מורי ורבי

כנגד דין תורה, משמע שגם ב"ד ישראל לא ידונו לו בזה בדין עכו"ם, כנלע"ד ברור ונכון. עוד שם. שאין ב"ד מוציאין ממנו. בסמ"ע סק"ג כתב שזה תלוי בפלוגתא דמצות עשה וכו'. ומוחז"ל [ב"ה סעיף ז'] כתב בפ"י הך דאין ב"ד מוציאין ממנו, משום דאין שייך כאן כפייה דיכול לומר לב"ד אתן לעניים ומתי שארצה אתן. ואני תמה דוראי לענין נתינה שיתן אדם לצדקה, בזה אין כופין לקצת דעות משום דהוה מתן שכרה בצדה דכתיב למען יברכך, וכמ"ס התוס' בפרק נערה שנפתתה [נכותות מ"ט ע"ב ד"ה אכפיה] דהא דרבא אכפיה לרב נתן היינו בדברים, אבל מה שארם אומר אתן צדקה ודאי כייפינן ליה בכל הכפיות דהוה כמו נדר, ובגדר פשיטא דכייפינן בכל מילי, ואין נעלם מעיניהם ברייתא ערוכה פ"ק דר"ה [ו' ע"ב] מוצא שפתין [ו' מצות עשה] תשמור זו [מצות] ל"ח, ועשית אזהרה לב"ד שיעשו, פ"י שיכפו אותך ליתן כפי שנדרת, [כאשר נדרת] זה נדר,

באר הגולה

ט. לא מנאמי לא צטור ולא צב"י. י. שם [בטור ס"ד] בשם בעל התרומות [שער ס"ב ח"א סי' ד']. כ. שם [בטור ס"ז] בשם תשובת אביו הרא"ש כלל י"ח סי' (ה') [ד']. ל. שם [בטור] ויצא שם אפילו שיש להגוי שטר חוב על המלוה. מ. וצנטיילת רשות מצ"ד וכמו שנתבאר לעיל סעיף ב'.

באר היטב

ד' ישראל, שכתבתי דייני העובדי כוכבים ולא שיעזר על ד"מ כו', ומשמע מה דלא כמובן בשער צפירוש שמתחייב נפשו לדון עכ"פ לפניהם, או אין להמלוה זכות מה, ולא חל הקנין דה"ל קנין דברים, אצל אס' יש למלוה זכות מה אין צדו לחזור בו, דהקנין חל על נכסיו שנשעבדו לו על הזכות שקיבל עליו לדון דייני עובדי כוכבים ואין חולק בה, וא"כ קשה על המחבר שכתב כאן וצ"י כ"כ ולא חילק דבש' לו זכות שזריך לקיים קנינו, וע"ל סי' ס"א מ"ש עוד מזה, עכ"ל הסמ"ע [סק"א]. ועין בתשובת מהר"א ששון סי' ס"ב ונתשובה מנחם עזריה סי' נ"א ונתשובה ר"מ אלשיך סי' ט"ו (ופ"ו) [כ"ו] ונת"ה סי' ד"ש וצ"ש פ"ח דצ"ק. [ש"ך סק"ה]: ה. שאומר. כמב' הסמ"ע [סק"ג] דלא מנא מי שחולק מה. והש"ך [סק"ג] כמב' דצדק הבית חולק ע"ו וכמב' על הטור כו', ע"ש: סעיף ד' ו. וע"ל. וכן שם מדין הנושא אשה במקום שדין דייני העובדי כוכבים, עכ"ל הסמ"ע [סק"ג]:

אמרי ברוך

ט"ז סק"ג ב"ה ע"ש שאין ב"ד כו', ובגדר פשיטא דכייפינן כו'. כ"ב אשתמטתיה דכרי רבנו האי גאון ו"ל, ודבריו מוטלים בצלל המאור מלחמות צ"ד דמס' צ"ק ו"ח ע"א דח"י הרי"ף:

תומים סק"ד

תומים סק"ה
צפורה
סק"א

רש"ך ח"ב רל"ט

הילכך בכל דבר שנהגו התגרים לקנות קוין. אם כן מאחר שראובן נשא ונתן עם שמעון במקום שנהגו שלא יטרכו בעסקיהם לדון בדין תורה, שהיה מן הנמנעות לישא וליתן ויבטל העסק והמשא ומתן, היתכן שנאמר שישא ויתן על סמך אותו המנהג, והדבר היה ידוע שאם אותו העסק והמאורעות שאיפשר שיארעו באותו העסק היו נידונים בדין תורה, הניח מעותיו על קרן הצבי ואכל הלה, והרי וצלי ספק לא היה ראובן עושה עסק עמהם, ואם כן היעלה על הדעת שהיה עושה עסק עמו על סמך אותו המנהג שבאותו מקום, ואחר כך יצא למקום אחר ויפשוט לו את הרגל, ויאמר אין רצוני לדון ע"פ המנהג מקום המשא ומתן אלא כפי מקום התביעה, אם כן איפה לא שבקת חיי לכל צריה, באופן שנראין הדברים שאין לחלק מאותה צריכתא דשני דייני גזירות. נאם הצעיר שלמה הכהן:

ומ"ש אפילו נמסרו בפני עדי ישראל. היינו לומר לאפילו בערכאות דמכשרין אם עדי גויס חתומים בו ונמסר בפני עדי ישראל מכל מקום בשטר מתנות אינו כלום והטעם פירש הרא"ש במסקנתו דחיישין שמה ימסרם הנותן למקבל בפני ערכאות גויס שהיא סבור שכוונתו שנתמנים חתומים גויס כן נאמנים למסור בפניהם והא ליחא דדוקא לחתום שקר לא מרעי נפשיהו אבל בעדות בעל פה מרעי נפשיהו: ומ"ש וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל אם הנהיג המ"ך וכו'. טעמו דהוא ז"ל פוסק נמי כשינויא קמא דשמואל דדינא דמלכותא דינא ואפילו בשטר מתנה נמי כשרים העולים בערכאות ואין זה אלא אם כן הנהיג המלך שלא יעשה שום שטר אלא בפני הערכאות וכו' ודלא כהרמב"ם דקמירא ליה שרגילין להעיד שני עדים יהודים בשטר יהודים ואם כן הרי הודה המלוה שנפרע בפני היהודים ההם ומה נמקימה ההודאה והערכי נאמן לומר שהיו פלוני ופלוני עדים בהודאת פלוני לפלוני דהא לא מרע נפשיה וכו' תימא עדיין אין הערכי מעיד שאמר לעדים אחס עדי ואם כן אין כאן הודאה הא ליחא חדא דלא נעין אחס עדי אלא בהודאה שמתחייב זה אצל בהודאת פרעון לא נעין אחס עדי שאין אדם עשוי לפגום את שטרו ולהודות שנפרע מחמת השטאה וכן כתב הרב רבי יונה ז"ל (עליות ב"ב מו. סוד"ה לא נראה) וטעמא דמסתבר הוא לה' ועוד שדרך הערכי לומר לעדים תעידו בהודאה זו ולקרות לפניהם השטר והבעל דבר מקיים צד הערכי בפניהם והערכי כותב שמוחם בנזכר לה' ובשטר ואין לך אחס עדי גדול מזה ועוד שהרמב"ם בפרק ו' מהלכות טוען (ה"ה ב-ג) כתב שכל האומר בדרך הודאה לה' הרי הוא כאומר אחס עדי ונזכר זה הרי אמר לעדים כשרים בדרך הודאה כפי דברי הערכי הנאמן בזה והרמב"ם לא דבר כי אם בערכאות של גויס שאין מעידים עדי ישראל אצל הנוטריין האלה שמעידים בהם עדי ישראל הרב יודה בזה לה' בשטר הודאה עכ"ל: [ז] וכתב עוד ומעמה אף לפי תקנתכם להתנהג על פי הרמב"ם טענה זו אינה טענה וכל שכן אם אחר התקנה ההיא נהגו יחיד הקהל לעשות שטרות צד הנוטריין הרי הוא כקנין מן הדין אחר שנהגו בו דומיא דמאי דאמרין (ב"מ עד.) האי סתומתא קניא ואפילו למקמי ממש אי רגילי בהכי עכ"ל בסמ"ח ח"ט. וכתב עוד בסמ"ח ח"ט ואין צריך לומר שאם אין שם הסכמה לט' שאין צריך לכל זה שכתב הסכימו האחרונים להכשיר כל שטרות העולים בערכאות של גויס (ג') ועליהם אנו סומכין: וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל אם הנהיג המ"ך וכו'. כבר כתבתי בתחילת סימן זה שדעת הרא"ש כדברי המפרשים דלשון שני לא פליג אלישנא קמא דהכי קאמר ואי נעית אימא אפילו באתרא דליכא הרמנא דמלכא מני חוץ מכגיטי נשים אצל כי איכא הרמנא דמלכא אפילו שטרי מתנות ומחילות כשרים הם וכל לשון הרא"ש שכתב

דרכי משה

(ג*) וכן כתב בית יוסף (ס"א ד"ה כתב הרשב"א) בשם תשובת הרשב"א וכן הוא לקמן סימן רנ"ג (ס"ג נא) תשובת הרא"ש (כלל יח ס"ב) עיי"ש: (***) כבר כתבתי למעלה (דמה"א ס"א) שזהו דעת הרמב"ם, והרשב"א עם רבותיו חולקים בזה:

פרישה

ובן שטרי הודאות שפלוני הודה לפלוני שהוא חייב לו. דלילמא לא היה חייב לו כלום וההודאה שנפניהם אינה הודאה והוא כמודה ביו לזין עמלו (עין מה שכתבתי בהגהות דרכי משה (ה"ה ג) מלמא נטעמו) ודייק רצונו וכתב שפלוני הודה לו שהוא חייב לו משום דכל כהאי גוונא יש לו שיעבוד נכסים והשטר עושה השיעבוד ושיעבוד שמינו לזינו לאו כלום הוא אלא הודה בפרעון כיון שהודה בפני הערכאות והערכי נאמן דלא מרעי לנפשיהו די בזה (דהיה ליה כמחילה) וכן כתב ריב"ש ס' תע"ט ותנ"א: שפרי מחילות. זה לשון בית יוסף וקשה שטרי מחילות אמאי אינם כשרות הא אפילו אם מחל בלא עדים מהני דלא איצרו סהדי אלא לשקרי והשטר אינו צא אלא לראיה וכן הריב"ש סימן קמ"ג הקשה קושא זו אהרמב"ם וכתב שדבריו נפסול זה מתמיהים וכתב בסוף ואלו הריב"ש ז"ל אגב שיטפא נקט שטרי מחילות עכ"ל. ונראה דלא קשה מידי דאין הכי נמי אם היה מוחל לפניהם לחבריו שום דבר דמהני שהשטר אינו אלא לראיה בעלמא אצל שטרי מחילות שנקט מיירי שאינו מוחל לו בפיו אלא אמר לו שיכתוב לו שטר מחילה ועל ידי זה השטר יהא נעשה המחילה וזה היה כעין קנין ולכן

דרישה

(1) או פשרות ב'. זה לשון כסף משנה (ה"א) שטרי פשרות דאין כלום ניהא משום דפשרות צריכין קנין וגויס אינן בקיאי בטיב קנין ואע"פ שמעידין שנעשה הקנין במנא דכשר כו' כיון דגויס אינן בקיאי בכך לא פלוג רבנן עכ"ל. וקשה דטעם זה אינו מספיק לדברי רבינו שהרי כתב בסמוך אבל אם הנותן הקנה למקבל בקנין סודר השטר כשר דלראיה בעלמא הוא ואף על גב דקנין סודר לא מהני ליה בדיני גויס כיון כו' והיותר תמוה שהכסף משנה

דרישה

עצמו שהביא שם בתחלת דבריו דבריו רבינו אלו איך לא שם לבו לתת טעם הפוך ממה שכתב. על כן נראה כמו שכתבתי בפרישה. ועוד יש לישב ולומר ששטרי פשרות נקט כאן רצונו לומר שכתבו שנתקשר לפניהן או בפני אחרים לקיים כל ענין הפשרה שנעשה בהיהן וכן וכך היה ענין הפשרה דבכי האי גוונא לא צריך קנין וכמו שכתב ריב"א (ש"ת ס' קצו) והביאו הבית יוסף מח"ר בסימן י"ב סעיף (ר') (ו' ח') עיי"ש:

הגהות דרישה ופרישה

[ה] עיין מה שכתבתי בפרישה ישוב לדברי הרמב"ם דלא קשה מידי: [ו] דע"י ידי השטר נקנה לו שיעבוד נכסיו דהלואה ועיין פרישה:

הגהות והערות

[ג] לפנינו בריב"ש "שאם כן מגרע גרע דהא אין שטר לאחר מיתה" (ב"ב קלה ע"ב, קוב ע"א): [ד] עיין שו"ת תשב"ץ ח"א סימן קנח ד"ה גרסינן שו"ת רדב"ז ללשונות הרמב"ם ס' ריט שו"ת מהריט"ץ סימן ג שו"ת מהריט"ץ החדשות סימן קנח ד"ה אמנם גדולי תרומה שער ס' ח"ד סימן ג חשק שלמה הגב"י אות כז מקצות בתורה וביאור הגר"א ס"ק טו: [ה] ראה ב"י לקמן סימן פא סליב: [ו] לפנינו בריב"ש בסימן תע"ח "בנוט"ה", ובסימן תצ"ג

ערוך השלחן כ"ב ח'

ח' אם קיבל עליו עדות ערבי מהני כמו שקיבל עליו קרוב או פסול אבל אם קיבל עליו לדון בפני דין ערבי אינו כלום ואסור לדון לפניהם כמו שיתבאר בסי' כ"ז אבל אם קיבל לסמוך עליו ע"פ מה שידון ע"פ חוות דעתו ולא בדינם הקבוע מהני בקבלת קרוב או פסול [כנ"ל בכוונת הש"ך ס"ק ט"ז וכן עיקר ודלא כנה"מ]:

ערוך השלחן עמוד מס 44: (חוי"מ א) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

שו"ת הרשבא

הרמב"ם ז"ל צ"ג מהלכות סנהדרין (ה"ט): [א] כתב הרשב"א (ס"ז סי' רנ) שנשאל על עירות שאין בהם מי שידע אפילו אות אחת ואנו צריכים להעמיד להם דינים לדון ולפשר על כרסן של בעלי דבר ואם לא נעמיד נמצאו הולכים בערכאות של נכרים ורבו האונסים בהם והשיב שורת הדין אי אפשר להעמיד דינים שאינם מומחים שלא מדעת בעלי דינים כד*] אלא שהמומחין לביט דין שבעיר יכולים לכופ בעלי הדין לדון לפניהם כל שאין גדולים מהם צחכמה בעיר והוא שנקיין בדינים על כן אחס צריכים למנותם לדעת אנשי העיר ואף על פי שאינם נקיאים שהכל לפי נורך השעה וכל מעשין יהיו לשם שמים. ואם קבלום עליהם אנשי העיר מותר ואין אחד מהם יכול לפסלם דהיינו ערכאות שצבוריא דאימא צריש פרק זה צורר (כג. כה) ומכל מקום צריך לדקוק אחר אנשים כשרים יראי אלהים שונאי צלע ואנשים מצידי מדע כן עכ"ל. וצחשונה אחרת (ס"א סי' טשכט, ס"ג סי' מלח) כתב הצור יכולים למנות עליהם בית דין אף על פי שאינו ראוי מדין חורה בערכאות שצבוריא עכ"ל:

טור > מכון שירת דבורה > עמוד מס 130 טו (חוי"מ א - לח) יעקב בן אשר (מכל הטורים) הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

חזו"א

כהן והם ידונו כפי משפט בני אדם בשכלם, אבל אינם רשאים לקבל עליהם חקי צמים או לחוקק חוקים, שהשופט כל דין שלפניו לפי הנראה אליו והו בכלל פשרה, אבל אם יסכימו על חוקים הרי הם מחללים את התורה ועל זה נאמר לפנייהם ולא לפני הדיינות, ואין נפ"ם בין בא לפני גוי ובין ישראל ששופט על פי חוקים בדיינים, ואם הסכימו בני העיר על זה אין בהם כחם פמש (חזו"א סנהדרין סי' טו ס"ק ד, וכ"מ בשו"ת דברי מלכאל ח"ה טריס רי).

טור > מכון שירת דבורה > עמוד מס 130 טו (חוי"מ א - לח) יעקב בן אשר (מכל הטורים) הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה